CUMHURİYET'İN TÜRK KADININA KAZANDIRDIKLARI

Yard.Doç.Dr.Ayten SEZER

Cumhuriyet öncesi kadının durumu

- Tanzimat döneminde ilk kez devlet eliyle kızların eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapıldı. Sübyan okulları üstünde rüştiye, idadi ve sultani gibi ortaöğretim kurumlarına gitmeye hak kazanan kızlar, 1843 tarihinde Tıbbiye Mektebi bünyesinde aldıkları ebelik eğitimi ile sosyal yaşamda yerlerini almaya başladı.

- 1847 yılında kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanınmasının ardından 1856 yılında Osmanlı topraklarında kadınların köle ve cariye olarak alınıp satılmaları yasaklandı.
- 1858 yılında yayımlanan 'Arazi Kanunnamesi'nde mirasın kız ve erkekler arasında eşit olarak paylaştırılacağı hükmü yer alırken, kadınlar miras yoluyla mülkiyet hakkını kazandı.
- Kadınlar için ilk sürekli yayın olarak nitelenen haftalık 'Terakk-i Muhadderat' dergisi 1869'da yayımlanmaya başladı.

- Yine, 1869 tarihli ‘Maarif-i Umumiye Nizamnamesi' ile kızların eğitimine ilk kez yasal zorunluluk getirildi. Bundan bir yıl sonra da kız öğretmen okulu 'Dar-ül Muallimat' açıldı.
- Evlilik sözleşmesinin resmi memur önünde yapılması, evlenme yaşının erkeklerde 18, adınlarda 17 olması ve zorla evlendirmelerin geçersiz sayılmasını düzenleyen Hukuk-ı Aile Kararnamesi 1871'de çıkarıldı.

- 1876'da ise ilk Osmanlı Anayasası olan Kanun-u Esasi ile kız ve erkekler için ilköğretim zorunlu hale getirildi.
- Giderek sosyal yaşamda daha çok yer almaya başlayan kadınlar, iş hayatına ilk olarak 1897 yılında 'ücretli işçi' olarak atıldı.
- Kadınlar16 yıl sonra ilk kez 1913 yılında devlet memuru olarak çalışmaya başladı.
- Bunun ardından bir yıl sonra kadınlar, tüccar ve esnaf olarak da iş hayatına girişti.

- Kızlar için ilk yüksek öğretim kurumu, 1914 yılında 'İnas Darülfünunu' adı altında açıldı.
- İlk kez 1922 yılında yedi kız öğrenci, Tıp Fakültesine kayıt yaptırarak eğitime başladı.
- Kadınlar siyasi hayatta da var olma mücadelesine ilk kez 1923 yılında başladı.
- Kadınlar ilk kadın partisi 'Kadınlar Halk Fırkası'nı, Nezihe Muhittin'in başkanlığında 1923 yılında kurmak istedi. Ancak kabul edilmedi.Dernek olarak düzenlendi.

- Milli Mücadele hareketinin başarıyla sonuçlanmasından sonra Türkiye’nin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması için inkılaplar yapıldı. 29 Ekim 1923’ te Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte gerçekleştirilen inkılaplar arasında kadınların kamusal alana girmesini sağlayan yasal ve yapısal değişiklikler hızlandı.

1-1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu:

- Bu kanun ile ülkedeki bütün okullar MEB bağlandı. Eğitim milli, çağdaş ve laik hale getirildi. Bu kanun ile kızlar erkeklerle eşit haklarla eğitim görmeye başladı.

2-1926 Tarihli Medeni Kanun’un Kabulü

- Bu kanun ile sosyal hayatta önemli değişiklikler meydana geldi.
- Medeni haklarda hiçbir ayrım gözetilmeden kadın ve erkek Türk vatandaşı olarak eşit sayıldı.
- Miras ve mülkiyet hakları bakımından eşitlik getirildi.
- Kanunun en esaslı bölümü tek kadınla evli olma ilkesinin kabul edilmesidir.

- Boşanmada kadına da söz hakkı tanındı.
- Evlenme yaşı olarak kızların 18 yaşını bitirmiş olmaları şarttır. Evlenme aktinin resmi nikahla belediyelerde ve şahitler önünde gerçekleş-tirilmesi gerekir.
- Şahitlikte eşitlik getirildi.

Kadınların Siyasal Hak Mücadeleleri

- 7 Şubat 1924'te "Türk Kadınlar Birliği"ni kuran kadınlar, çalışmalarını bu yolla sürdürmeye başladılar. Birliğin tüzüğünde amaçlarını: "... kadınların sosyal ve siyasal haklarını elde edecek olgunluğa eriştirilmesi..." olarak belirleyerek konuya dikkatleri çektiler ve böylece isteklerinde ısrarlı olduklarını bir kere daha gösterdiler.

- 1927’de Birliğin tüzüğüne siyasal haklar sağlamayı amaçlayan bir maddeyi ekleyerek kabul ettirirler ve aynı yıl yapılacak seçimlere katılmaları için birlik içinde tartışırlar .
- Konuyu basında da gündeme getirmelerine rağmen, Anayasa’da kadınların seçime katılmalarını sağlayacak hükmün olmaması gerekçelerinden dolayı istekleri gerçekleşmez

- 1926’da Türk Ocağı’nda bir konuşma yapan Süreyya Hulusi isimli hanım verdiği konferansta: “Türk kadını tarihte siyasal rol oynamıştır.Kadın kendi benliğini idrak eder.İktisadi sahada haiz-i tesir olursa neden memleket işlerinde geri kalsın. Herkes anadan vatan dersi alır da ne içün o vatanın idaresi ve mukadderatı mevzu-ubahs olduğu zamanda mahmul vaziyette bırakılır.Vatanda tüten ilk ocak eğer kadın parmağıyla tutuşmuşsa ve eğer vatan o ocakların müşterek bir ifadesi ise öyle zannediyorum ki vatan ve kadın yekdiğerinden ayrılmayan iki mefhum teşkil ederler…” sözleri ile Türk kadınının seçme ve seçilme haklarının verilmesinin gerekliliğini vurguluyordu

3-Siyasal Hakların Yasallaşması

- Kadınlara siyasetin kapısını aralayan Belediye Yasası, 1930 yılında çıkarıldı. Böylece artık kadınlar belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı kazandı.

- Kadınların en önemli sorunlarından olan doğum izni, ilk kez 1930 yılında düzenlendi..

- Kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyaç meclisine seçilme hakları ise 1933 yılında Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak verildi.
- Kadınlara siyasetin kapısı 1934'te yapılan Anayasa değişikliği ile seçme ve seçilme hakkı tanınmasıyla tam olarak açıldı ve ilk kadın milletvekilleri TBMM'de yerlerini aldı.
- 8 Şubat 1935'te TBMM 5.Dönem seçimleri sonucunda 17 kadın milletvekili, ilk kez Meclis'e girdi.

- 1935 yılı seçim sonuçlarına göre, seçilmesi gereken 399 milletvekilinden 17’si kadın olmak üzere, 386 milletvekili CHF adaylarından oybirliği ile; 4’ü azınlıklardan olmak üzere 13 bağımsız aday oy çokluğu ile seçilmişlerdi. Seçilen kadınlarda yaş ortalaması 32-50 arasıdır.

- Böylece, kadınlar Meclis’teki tüm milletvekillerinin % 4,5 ‘ini oluşturdular.
- Bu oran o günden bugüne ulaşılan en yüksek rakamdır.
- Zira, çok partili döneme geçildiği 1950-51’de 3 kadın ile % 0,61 gibi en düşük rakamla temsil edilen kadınlar, 1995 seçimlerinde de 13 kadın ile % 1,82 oranında Meclis’te yer almışlardır.
- Son 2002 seçimlerinde ise bu oran 24 kadın milletvekili ile %4.4’dür.

4-Giyim Kuşamda Özgürlük

- Çağdaş uygarlığın gereği olarak 1925’te kabul edilen şapka kanunu ile kadın giyiminde de düzenlemeler yapıldı.
- Bu değişim yasa ile olmayıp daha çok yerel idarelerin aldıkları kararlarla olmuştur.
- Buna göre peçe ve çarşaf giyilmesi yasaklanarak modern giyim tarzının benimsenmesi büyük ölçüde sağlandı.

- Bunda ayrıca Cumhuriyet Gazetesinin 1929’dan itibaren düzenlediği güzellik yarışmalarının da etkisi olmuş ve 1933’te kadınlara mesleki eğitim vermek amacıyla Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü kurulmuştur.
- Olgunlaşma Enstitüleri açılmış, Cumhuriyet Baloları yapışmış ve Kız Enstitülerinin düzenlediği defilelerle kadınların modayı takip etmeleri sağlanmıştır.

Günümüz Türkiyesi’nde Kadının Durumu

- Türkiye'de 1975-2000 döneminde üniversite mezunu kadın sayısı 56 binlerden 910 bine kadar yükselirken, okuma yazma bilmeyen kadın sayısı, hala yüksek seviyede bulunuyor.
- 2000 yılı itibariyle Türkiye'de 25 yaşın üzerinde okuma yazma bilmeyen kadın sayısı 4 milyon 625 bini buluyor.
- Bu rakam erkeklerde 1 milyon 176 bin kişide kalıyor.
- Buna karşılık, 1975-2000 döneminde kadınların eğitimde büyük mesafe kaydettikleri de görülüyor.

- 1 milyon 920 bin seviyesinde olan ilkokul mezunu kadınların sayısı 7 milyon 644 bine,
- 167 bin olan ortaokul mezunu sayısı 896 bine,
- 199 bin olan lise mezunu sayısı da 1 milyon 539 bine çıktı.
- Üniversite mezunu kadın sayısı da 56 binlerden 910 bine kadar yükselmiştir.

- 2000 yılı sayımında nüfusun 33.4 milyonluk bölümünü oluşturan kadınların işgücüne katılım oranı yüzde 39.6 seviyesinde kalırken, 9.4 milyon kadın çalışıyor.

- Buna karşılık kadınlar işsizlik oranı açısından erkeklere göre daha şanslı görünüyor.
- Erkeklerde 2000 yılı için yüzde 9.9 olan işsizlik oranı kadınlarda yüzde 7.2 seviyesinde kalıyor.

DÜNYADA KADIN

- Dünya'nın yüzde 49.7'si kadın. Yani kadın nüfusu 3 milyardan fazla.
- Her yıl, yarım milyondan fazla kadın, gebelik ya da doğum sırasında hayatını kaybediyor.
- Kadın cinayet kurbanlarının yüzde 70'i eşleri ya da sevgilileri tarafından öldürülüyor.

- Dünyada her 3 kadından 1'i hayatının bir döneminde şiddete maruz kalıyor.
- Her 5 kadından 1'i hayatının bir döneminde tecavüz veya tecavüz girişimi kurbanı oluyor.
- ABD'de her 90 saniyede 1 kadın tecavüze uğrarken, Irak'ta Nisan 2003'ten bu yana savaş sırasında ve sonrasında, en az 400 kadının tecavüze uğradığı İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporlarında yer alıyor.

- Dünyada, ağırlıklı olarak Afrika kıtasında 135 milyondan fazla kadın sünnet ediliyor.
- Dünya genelinde mültecilerin yüzde 80'i kadın.
- Gelişmekte olan ülkelerde okur-yazar olmayan her 3 kişiden 2'si kadın.
- 280 milyonluk Arap dünyasında her 2 kadından 1'i okuma yazma bilmiyor.
- Suudi Arabistan'da kadının oy hakkı yok, araba kullanması yasak.

- İran'da çok istisnai durumlar haricinde kadının boşanma hakkı yok.
- Şeriat'la idare edilen ülkelerde zina yapan kadının cezası Recm yani taşlanarak ölüm.
- Tüm dünyada sağlık çalışanlarının yüzde 75'i kadın.
- Siyasette ve iş dünyasında da kadınların oranı gelişmiş ülkelerde bile epey düşük.

- Seçilme hakkını kullanan ilk kadın olan Benal Arıman, 1935 yılında Atatürk ´ün meclisinde ilk kadın milletvekillerindendir (İzmir Milletvekili).

- Hatice Sabiha Görkey 18 kadın milletvekilinden biri olarak meclise girdi (5. Dönem Sivas Milletvekili). Türk milletine bir yandan öğretmen kimliğiyle bir yandan da siyasetçi kimliğiyle uzun yıllar hizmet etti.

- Mebrure Gönenç Afyonkarahisar'dan Miletvekili olarak seçildi. Adana Belediyesine seçilen ilk kadın meclis üyesidir. Seçilmeden önce CHF'dan Mersin Belediye üyesiydi. Bir dönem milletvekilliği yaptı.

- Esma Nayman Seyhan Miletvekili olarak meclise girdi. Adana’nın ilk kadın Milletvekili olan Ayman, Adana Belediye Meclisi üyeliğinde de bulundu. Bir dönem milletvekilliği yapan Nayman 1967'de vefat etti.

- Satı Kadın

Ankara Miletvekili Satı Kadın 1890'da Kazan'da doğdu. Milli savaşta malûl olmuş bir askerin eşiydi. Beş çocuğu vardı. Çiftçilikle uğraşan Satı Kadın hususi eğitim gördü. Seçildiğinde Kazan Köyü muhtarıydı.

- Bahire Bediş Morova Aydilek Konya Miletvekili olarak meclise girdi.Seçimden önce Bolu Belediye Meclisi üyesiydi.

  V. Dönemde milletvekilliği yaptı.

- Ferruh Güpgüp Kayseri Miletvekili olarak seçildi. Özel öğrenim gören Güpgüp Arapça biliyordu. Biçki dikişle de ilgilendi ve Kayseri CHF Vilâyet İdare Heyeti ile Belediye Meclisi üyeliğinde bulundu.

- İlk kadın milletvekillerinden bir grup

Ulu Önder Kamâl Atatürk gene Reis
etti ve yeni hükûmeti de kıymetli

Millet Meclisinin açılışı fevkalâde heyecanlı oldu

Başkanlığa Mustafa Abdülhalik seçildi

İlk defa kadın saylavların da iştirak ettiği bu tarihî celse baştan sona kadar hararetle geçti

And içildikten sonra Divanı Riyaset intihabı yapıldı - Kadın saylavlar çok mütevazi davranıyorlardı

Yeni Meclis Başkanı Mustafa Abdülhalik

Ankara 1 (Telefonla) — Bugün Ankara gene tarihî ve sayılı günlerinden birini daha yaşadı. Saat 12 ye doğru Atatürkün geçeceği yollarda ve Meclis etrafında toplanmağa başlıyan halk, en büyüğünü görmek ve alkışlamak için bütün heyecanile Meclisin dağılmasına kadar bekledi ve ona en candan bağlılığı bu vesile ile de gösterdi.

Meclisin kalabalığı

Saat birden itibaren Meclis bahçesinde toplanan halk, Meclis binasına biran evvel girmek için her tanıdığı saylavdan kart istiyor ve çırpınıyordu.

Meclis kapılarını tutan polisler ikide birde şu sözlerle karşılaşıyordu:

Yeni Meclisin açılış intibalarından: Yukarıda solda kadın saylavlarımız bir arada, aşağıda erkek saylavlardan bir kısmı Meclise girerken, sağda kadın saylavlardan Seniha, solda Türkân Meclis kapısında

racoğlu da annesine bir iskemle bulabilmek için sağa sola koşuyordu.

Celse açılıyor

Saat ikide Hasan Trabzon nizamnameye göre en yaşlı zat tarafından

And içme merasimi

İlk andı Ali Çetinkaya içti. Bunu kadın meb'uslardan Mebrure Gönenç takib etti ve çok alkışlandı. Ekalliyetlerden doktor Tabtas da ekalliyetler

Teşekkür Ederim